

BESLUT

2013-10-14

Dnr: 13/00643

SAKEN

Uppdrag granskning, SVT1, 2013-01-23, program om gästarbetare från Kamerun; fråga om opartiskhet, saklighet och respekt för privatlivet

BESLUT

Programmet frias. Granskningsnämnden anser att det inte strider mot kraven på opartiskhet och saklighet eller bestämmelsen om respekt för privatlivet.

PROGRAMMET

Programmet handlade om gästarbetare från Kamerun som hade rekryterats för att plantera skog åt två av Sveriges största skogsföretag, Holmen och SCA, som i sin tur köpt tjänsterna av företaget Skogsnicke AB. I programmet medverkade ägaren och verkställande direktören för Skogsnicke AB (A), flera av gästarbetarna från Kamerun, några familjemedlemmar till ett par av dessa och andra personer som på olika sätt varit involverade i gästarbetarnas situation. I programmet beskrevs hur A erbjöd gästarbetarna heltidsanställning i sex månader med en fast månadslön på 18 500 kronor och ett traktamente på 6 000 kronor men att dessa villkor ändrades när gästarbetarna väl var på plats i Sverige. De nya villkoren innebar ett ackordsavtal som gav 22,88 öre i nettoersättning per planta och en kortare anställningsperiod. Det redogjordes också för gästarbetarnas mat- och boendeförhållanden och att många av dem hade lånat pengar för att komma till Sverige och nu inte kunde återvända till Kamerun för att de inte hade råd eller inte vågade komma hem utan pengar. I påannonseringen till programmet sades följande.

Uppdrag granskning i kväll: om drömmen om ett bättre liv.

Korta sekvenser tagna ur programmet visades och därefter inleddes programmet med att följande sades.

(Programpresentatör) – Den svenska arbetsmarknaden har förändrats drastiskt. Sedan några år tillbaka när lagen ändrades så är det tillåtet för svenska arbetsgivare att fritt

välja arbetskraft var som helst i världen. Bara man lovar Migrationsverket att följa svenska kollektivavtal. Och det lovade också en norrländsk skogsföretagare som behövde anställa folk för att plantera skog. Och med de löftena på papper satsade några allt de hade, flög 700 mil norrut från Kamerun i Västafrika till Sverige för att jobba.

Efter inledningen sade en reporter följande.

(Reportern) – Här i Västerbotten, i skogar ägda av Sveriges största skogsföretag, var de lovade ett halvårs för dem välavlönat arbete. Det kändes tryggt. Arbetstid och lön fanns på papper från den svenska staten. Allt undertecknat av fackföreningen och arbetsgivaren Skogsnicke AB. Men trots alla löften, i dag anklagar de den svenske företagaren A för att ha lurat och utnyttjat dem, och liknar det vid ett modernt slaveri. Det är 39 män och åtta kvinnor från Kamerun som de två senaste somrarna fått arbets- och uppehållstillstånd och rest hit för att arbeta i hans företag. I dag har de tillstånden gått ut men de flesta är kvar i Sverige och har samlats i Göteborg.

Sedan sades följande.

(Reportern) – Företaget Skogsnicke AB jobbar med skogsplantering och är bland de största i den branschen. Omsätter tio miljoner, är miljöcertifierade, har kollektivavtal och är medlem av Arbetsgivarorganisationen. Både A och hans företag ska finnas här, en bit utanför Vännäs. Men på den här adressen finns bara en jaktstuga. Här finns varken bostad eller kontor. Det är helt öde. I stället åker vi hem till familjens gård som ligger strax utanför Tavelsjö.

Ett hus visades och reportern gick fram till dörren och knackade på. Dörren öppnades, en person kom ut från huset och följande sades.

(Reportern) – Hej. (A) – Tjena. (Reportern) – Det är du som är A? (A) – Det är jag som är A, ja. (Reportern) – Jag skulle vilja prata med dig om de här gästarbetarna du har från Kamerun. (A) – Ja, jag har förstått det. Men det är ju också, det är ju också en pågående förhandling, lokal förhandling. (Reportern) – Med facket, menar du? (A) – Ja, med facket. Så att, det blir ju inte så mycket snack om just löner och det de, de krav de har.

En man som bar plantor på ryggen och gick i skogen visades i bild och följande sades.

(Reportern) – För att Migrationsverket ska bevilja uppehållstillstånd för arbete i Sverige ska en rad villkor uppfyllas och företaget som erbjuder jobb måste följa svenska kollektivavtal.

Därefter visades översta delen av första sidan på ett anställningserbjudande. Sedan visades en annan sida av erbjudandet och en ruta där summan 18 500 kronor per månad stod skriven zoomades in och följande sades.

(Reportern) – A skrev ett så kallat anställningserbjudande med fast lön på 18 500 i månaden plus 6 000 i traktamente.

Återigen visades en man som bar plantor på ryggen och gick i skogen medan

följande sades.

(Reportern) – Något som skogsfacket accepterade och därmed också blev godkänt av Migrationsverket. Men efter en tids arbete med planteringen fick de beskedet att det inte längre gällde. I stället fick de ett helt nytt avtal.

En bild på ett anställningsavtal visades och kameran zoomade in en del av avtalet. På den del som syntes i bild stod följande. Lön:.....Rakt ackord 0.2288 kr/planta. Netto. Inklusive semester...Inklusive boende. Inklusive skatt betald om skatten ligger på be...

Under tiden som bilden visades sades följande.

(Reportern) – I stället fick de ett helt nytt avtal. Ett ackordsavtal som bara gav 22,8 öre per planta.

Därefter sa reportern följande om en av gästarbetarna (B).

(Reportern) – B berättar för oss hur han i somras jobbade tio, tolv timmar om dagen. Oftast sex dagar i veckan. Men det räckte inte. Med det nya avtalet som bara gav 22,8 öre per planta fick han ändå inte ihop mer än 6 000 kronor i månaden. Men varken han eller de andra vågade protestera utan jobbade på och de visste heller inte vart eller till vem de kunde vända sig för att få hjälp.

En kort intervju med en pensionerad lärare (C) följde och han beskrev hur han hade träffat gästarbetare D. Därefter visades gården i Tavelstö och följande sades.

(Reportern) – Efter samtalet kontaktade C det lokala skogsfacket och tillsammans åkte de ut till gården i Tavelstö. Där bodde D och hans arbetskamrater, ibland upp till 15 personer, i ett utrymme vid ett stall med bara en toalett.

Sedan visades en oval adressskylt med text överst som utgjordes av ett efternamn, en bild i mitten och en adressuppgift underst. Siffran var något ottydlig. Medan skylten visades sades följande.

(Reportern) – Och bilden började nu sakta klarna. De berättade att alla betalat runt 25 000 kronor bara för att komma hit och lönen var bara 22,8 öre per planta.

C visades i bild och sa följande.

En enkel, enkelt överslag gör ju att jaha, då måste de plantera 100 000 plantor, 2 000 plantor per dag i 50 dagar för att få ihop till resan. Hur ska man då kunna, kunna tjäna några pengar alltså? Ja, för mig gick inte det där ihop och jag tänkte att det här är ju, det här är som tokigt.

Efter det sa reportern följande.

Det skulle bli betydligt mindre pengar med det nya ackordsavtalet. För att nå upp till den lönen de erbjöds innan de åkte måste de sätta nästan 3 000 plantor om dagen. En

planta var sjunde sekund. Och det var helt omöjligt. Trots långa arbetsdagar klarade många inte ens hälften. Dessutom så tog jobbet slut en månad tidigare än vad som var utlovat.

B och reportern visades sittandes i ett rum och följande sades.

(Reportern) – I oktober ringer vi upp A och B frågar efter sina pengar.

Reportern ringde upp A från sin mobil och B fick luren. Även A:s röst hördes i mobilen och följande sades (i svensk översättning).

(B) – Jag behöver pengarna, det är därför jag ringer dig. (A) – Jag kan tyvärr inget göra. Hej då. (B) – Vad sa du?

Samtalet avbröts och följande sades (i svensk översättning).

(Reportern) – La han på? (B) – Ja. Ja. Nu får min familj det svårt i Kamerun. Jättesvårt. Jag vet inte vad jag ska ta mig till. Jag har ingenstans att bo. Ibland tittar jag på folk i stan. De är på väg nånstans, men jag bara går. Hur ska jag kunna åka hem? Vi skulle ha jobb i sex månader, men det blev bara tre. Och knappt någon lön. Vi har jobbat varenda dag, till sent på lördagarna. Och så gör han så här.

Därefter sa reportern följande.

Hej. Efter viss tvekan bestämmer sig A för att svara på frågor om avtalen och lönerna. Men inte hemma utan han ber att få komma till vårt hotell.

Därpå följde delar av intervjun med A och följande sades.

(Reportern) – Ja, men det står ju faktiskt att det är fast lön i det här anställnings-erbjudandet som du har skickat in till Migrationsverket. Att det är en fast lön, en månadslön som gäller för 40 timmars arbetsvecka. Är det fast lön när man kommer hit och jobbar för dig? (A) – Det är ju garanterat en garantilön. (Reportern) – Men är det en fast lön? (A) – Nej, det är ackordslön. Ja.

Reportern sa därefter följande.

Så hans skriftliga erbjudanden med fast månadslön, det som kamerunierna kom hit på, gäller alltså inte. Utan något annat än en ren ackordslön har aldrig varit aktuell. Han påstår till och med att han inte ens minns vilka uppgifter han skickat in till Migrationsverket.

Därefter fortsatte intervjun.

(A) – Jag vet inte hur det kan... (Reportern) – Det är egentligen, det är egentligen två helt, som du ser det, det här är två helt olika saker. Det här är någonting som du skickar in till Migrationsverket som ett underlag, men det som i verkligheten gäller är det här anställningsavtalet. (A) – Alltså, har ni, har ni fått det här från Migrationsverket? (Reportern) – Ja. (A) – Ja, jag ser ju det. (Reportern) – Svara på frågan. Det här är två helt olika saker. Det här är bara ett anställningserbjudande som du, underlag som du skickar in till Migrationsverket? (A) – Ja, det här har jag ju redan svarat på. (Reportern) – Ja, och det, men det är egentligen det här avtalet som gäller? (A) – Det är det avtalet

som alltid gäller. (Reportern) – Men de här killarna som är nere i Göteborg, de väntar ju fortfarande på att få ut sina löner. Kommer du betala ut dem? (A) – Ja, det är ju som sagt en förhandling som pågår så att, är det så att det, det stämmer det de säger då kommer det ju bli så.

Sedan sa reportern följande.

Men A:s nya ackordsavtal är helt oacceptabelt menar facket som nu försöker hjälpa kamerunierna. Men ännu har ingen lösning nåtts.

Längre fram i programmet berättades om gästarbetarnas boendeförhållanden och reportern sa följande.

Men, han drog av på deras löner, 70 kronor om dagen för boendet i Kalvträsk skola, vilket innebär att han tjänade över 15 000 i månaden på andrahandsuthyrningen till sina egna anställda.

Utsidan på ett boende som låg på en camping i Älvsbyn visades och reportern sa följande.

Ett annat arbetslag bodde här, på en camping i Älvsbyn. Här betalade han mellan 50 och 70 kronor per dygn och boende. Men av sina egna anställda tog han ut 100 kronor.

B intervjuades vid boendet och följande sades (i svensk översättning).

(B) – Vi hade bara en dusch och en toalett åt oss allihop. En toa. (Reportern) – Och en dusch, för alla tio? (B) – För nio av oss. Den där upp var chefens. (Reportern) – Och den fick inte ni använda? (B) – Nej.

Därpå sades följande.

(Reportern) – De fick även avdrag på lönen för mat. Ris, tomater och olja med fisk eller kyckling, det var allt.

Efter det visades en bild med en hög med värphöns som låg på golvet och följande sades.

(Reportern) – Den här bilden togs i somras i just den här stugan. Då hade A just kört dit ett par svarta sopsäckar med hundratals gamla värphöns.

Sedan följde ett inslag med B och följande sades (i svensk översättning).

(B) – Vi stekte tomater, kokade ris och la i lite hönskött. Det åt vi hela tiden.
(Reportern) – Både till lunch och middag? (B) – Frukost, lunch och middag.

En bild på ett rum med några sängar, stolar och madrasser visades och reportern sa följande.

1 500 kronor i månaden fick de betala för maten. Dessutom då 3 000 i månaden för ibland en madrass på golvet. Som här, på övervakningen i stallet på familjens gård i Tavelnsjö.

Ytterligare en del av intervjun med A visades och följande sades.

(Reportern) – Och sen avslutar du med att, du nämner ett par utav de här personerna. Och så skriver du så här: "They are finished." Här. Det här är ju ditt e-mail. Det är ju ganska grova hot, alltså. (A) – Ja, ja. Som sagt det är, det är djupt beklagligt men just här rann bägaren över och jag var på en fest och var i fyllan och de ringde och sa det här och, men dessutom jag tror jag, jag skickade till fel person också. Så han fick aldrig det här mejlett. (Reportern) – Det kom ju fram till dem till slut. (A) – Det gjorde det, ja. (Reportern) – De är ju livrädda för dig. (A) – Mm. Ja, det är djupt beklagligt. Jag ber så mycket om ursäkt och jag har sagt det till honom också att det här är ingenting som jag står för utan det var, det var en, bägaren rann över, jag blev förbannad. (Reportern) – Du har ju skickat flera märkliga meddelanden till dem. Olika bibelcitater. (A) – Ja, precis. Det var ju, två gånger tror jag, jag har varit "out of the line". Men, men då är det så här att jag, jag har inte haft ork att sitta och snacka med dem där. Det är som en "one-way traffic" när de pratar med mig. Jag får aldrig säga någonting, utan då har jag bara lagt på. Så har jag skickat någonting sådant där i stället. Någon gång, ett fåtal tillfällen och det är ju, ja, som sagt, bägaren rann över och det (Reportern) – Det verkar ju inte så seriöst. (A) – Nej, det kanske inte gör det.

Något senare i programmet visades ett inslag som handlade om en av gästarbetarna (E) som valde att återvända till Kamerun innan förhandlingarna mellan Skogsnicke AB och GS-facket var avslutade. En intervju med E och hans fru (F) i Kamerun visades och bland annat sades följande.

(F) – I skolan läste vi om slaveriet, hur vita kom hit och hämtade slavar till Europa. Jag visste inte att slaveri fortfarande fanns i Europa. (Reportern) – Du kallar det slaveri? (F) – Ja, det är slaveri. Man får ingenting att äta, man måste jobba övertid. Att inte få mat, inget betalt. Är inte det slaveri? Det är väl det som utmärker slaveri. Det är så jag ser det.

Därefter visades en bild på gästarbetare som lastade plantor och reportern sa följande.

Det här är från i somras. Och de flesta hade nyss kommit hit till Sverige för att jobba. Men på den här bilden ser man också flera personer som arbetade säsongen innan, 2011. De stannade i Sverige över vintern och jobbade också i år för Skogsnicke AB men nu som papperslösa. Trots att de redan förra året var missnöjda med förhållandena trodde de på hans löften om att allt skulle bli så mycket bättre i år.

Gästarbetare (G) intervjuades och han sa följande.

Vi trodde verkligen på den här mannen. Vi gjorde allt för honom. Till och med sånt som inte var sagt från början. Ja, jag jobbade som chaufför åt honom i sex månader. Och vi gjorde även andra sysslor hemma hos honom. Vi bar sten och fyllde igen tomten, vi målade... Och vi körde in gräs och fyllde en stor hall, så att hästarna skulle ha till vintern. Vi gjorde allt som han sa åt oss att göra.

Återigen visades en bild på gästarbetare som lastade plantor och reportern sa följande.

G och minst fem andra är kvar sedan 2011 och som jobbade även i år. A har i praktiken

alltså anställt, eller kanske snarare utnyttjat dem, trots att de i år har saknat uppehållstillstånd och varit så kallat papperslösa.

Intervjun med G fortsatte och följande sades.

(G) – Jag arbetade i tre månader. (Reporter) – Vad betalade han? (G) – Bara de 13 000 han har fört över. (Reporter) – Och du jobbade utan tillstånd? (G) – Ja.

Därefter följde intervjun med A och följande sades.

(A) – Det är mitt ansvar att kontrollera och där, där har det varit brister. Och det kommer vi att rätta till. Men som, som... (Reporter) – Hur betalar man ut lön till en person som är papperslös? (A) – Ja, det frågar jag mig också. Men, det måste vara... (Reporter) – Har du betalat ut lön? (A) – Det måste vara så att de har, de kör på antingen en annan identitet eller att de har en gammal, gammalt med bankkonto eller någonting. (Reporter) – Så du vet inte riktigt själv? (A) – Nej, jag vet inte riktigt själv.

Återigen visades G och följande sades.

(Reporter) – Kände han till er situation? (G) – Han vet vad vi heter, vad vi har för telefonnummer. Allt. (Reporter) – Så han vet allt? (G) – Ja. Han vet allt.

Mot slutet av programmet följde en intervju från Kamerun med en kamerunier som planerade att komma till Sverige och jobba för Skogsnicke AB sommaren 2013. Sedan visades korta sekvenser tagna ur programmet och efter dem avslutades programmet med att programpresentatören sa följande.

De har levt i ovisshet i Sverige i ett halvår men i morgon, om tolv timmar, så kan det lösas. Då sätter sig skogsfacket i centrala förhandlingar med arbetsgivarparten här inne. Och facket, de kräver skadestånd och att situationen för kamerunierna ska lösas. Dessutom, sen vårt reporterteam började granska Skogsnicke AB, så har polisen inlett en förundersökning mot A och Migrationsverket har gjort en brottsanmälan.

ANMÄLAN

Programmet har anmälts av A samt av A:s föräldrar H och I, som anser att det strider mot kraven på opartiskhet och saklighet samt bestämmelsen om respekt för privatlivet. Deras invändningar mot programmet kan sammanfattas i följande punkter.

Lön och anställningserbjudande

De uppgifter om lön och ersättningar som uppgavs i programmet stämmer inte. Ackordslönen presenterades i nettobeloppet 22,88 öre per planta, det vill säga efter avdragen skatt och avdrag för mat och logi. Reportern uppgav dock inte att det var ett nettobelopp. Detta fick tittare, politiker, övrig media och Landsorganisationen i Sverige att tro att 22,88 öre var bruttolönen och att företaget utnyttjade sina anställda.

Reportern förfälskade det anställningserbjudande som visades i programmet där en grundlön på 18 500 kronor stod skrivet och som facket för skogs- trä och grafisk bransch (GS-facket) skulle ha godkänt. Ingen av plantörerna hade blivit lovade en grundlön på 18 500 kronor per månad utan överenskommelsen gällde en ackordslön på 35 öre per planta enligt kollektivavtal. Det anställnings-erbjudande som gällde för år 2012 och som hade skickats till Migrationsverket den 15 januari 2012, efter att ha godkänts av GS-facket, skiljde sig från det för år 2011. Den lön som stod på det för år 2012 var 17 000 kr. Alla gästarbetare har fått lön utbetald för den tid de har arbetat. Skogs- och lantarbetsgivare-förbundet (SLA) och GS-facket konstaterade efter gemensam utredning att de uppgifter om lön och ersättningar som redovisades i *Uppdrag granskning* inte stämde.

I det telefonsamtal som B ringde från reporterns telefon den 15 oktober 2012 klipptes information bort om löneutbetalning den 25 oktober 2012 på en bankavi till angiven adress. Programmet sändes den 23 januari 2013 och B hade fått sin lön den 25 oktober 2012.

Boende och mat

Reportern presenterade en osann bild av boendet i Tavelsjö trots att han visste hur det låg till och instruerade D att ljuga i intervjun och säga att boendeförhållandena där var mycket dåliga, att man sov tio personer i ett litet rum och fick dålig mat. Boendet i Tavelsjö var på 111 m² förutom ett sovrum på 14 m². Den mat som köptes in var vad gästarbetarna hade önskemål om. Det kom inte heller fram i programmet att de som ville ordna boende och handla sin mat själva kunde göra det. Skogsnicke AB tillhandahöll även övriga boenden i form av hyrda hus och boenden på en camping i Älvsbyn.

Ankomst till Sverige

I programmet togs inte upp att flera av gästarbetarna inte kom till Sverige förrän den 20 juli 2012 när halva plantsäsongen hade gått. B var en av dem.

Bemötande av kritik

A:s bemötande av kritiken som hade riktats mot honom och Skogsnicke AB redovisades inte korrekt i programmet och inte heller fick andra kamerunier som hade arbetat mer än en säsong i företaget komma till tals. Intervjun med A på hotellrummet tog cirka en timme och 45 minuter och samma frågor ställdes ett 15-tal gånger. Som programmet framställdes har det skapat ett oerhört näthat. Sammanlagt har ett tusental hot och mordhot kommit in via telefon, e-post, sms och brev.

Privatlivet

Med anledning av programmet har familjens privatliv kränkts eftersom H:s och I:s adress och efternamn syntes tydligt vid ett tillfälle på den skylt som visades i programmet. Detta har lett till hotbrev och telefonhot både dag- och nattetid. Att visa H:s och I:s hemadress saknade oavvisligt allmänt intresse.

Övrigt

Anmälarna kritiserar också utförligt beskrivningen av en av gästarbetarnas familjeförhållande och pekar på att det förekom lögnar i programmet kopplat till det, bland annat om ett äktenskap.

PROGRAMFÖRETAGETS YTTRANDE

Sveriges Television (SVT) anser att programmet överensstämmer med kraven på opartiskhet och saklighet och bestämmelsen om respekt för privatlivet och anför följande.

Skogsnicke AB har en årsomsättning på cirka tio miljoner kronor och är ett av de större företagen i skogsplanteringsbranschen. Att kritiskt granska arbetsförhållanden för de gästarbetare som företaget rekryterat ligger väl i linje med SVT:s uppdrag. Programmet, som följts upp i ett senare avsnitt av *Uppdrag granskning*, var också en granskning av bristerna i de nya reglerna för arbetskraftsinvandring.

Påståendet att intervjupersoner instruerades att ljuga saknar grund.

Lön och anställningserbjudande

Det sades aldrig i programmet att 22,88 öre var en bruttolön. I den bild, som visades av avtalet framgick tydligt att det rörde sig om ett nettobelopp. Senare i programmet sades också hur många plantor arbetarna skulle ha behövt sätta per dag för att komma upp i den tidigare utlovade lönen – nästan tretusen plantor per dag eller en planta var sjunde sekund. Det konstaterades dessutom att många inte ens klarade hälften av detta, trots långa arbetsdagar.

A bifogade det dokument som lämnades in till Migrationsverket i januari 2012 inför säsongen 2012. Det dokument som visades upp i programmet var Skogsnicke AB:s anställningserbjudande för säsongen 2011. Det var detta dokument som arbetarna i programmet hade att ta ställning till hösten 2011 innan de beslutade sig för att resa till Sverige säsongen 2012. Något annat dokument fanns inte vid den tidpunkten. I programmet påstods inte heller att det visade dokumentet var det som lämnades in till Migrationsverket för 2012. Siffran 17 000 kronor saknade dock avgörande betydelse eftersom A i det dokument han bifogade sin anmälan till granskningsnämnden åtar sig att följa kollektivavtalet. Enligt kollektivavtalet var minimilön, inklusive semesterlön och alla tillägg omkring 19 600 kronor per månad. GS-facket och SLA har inte, som anmälaren påstod, i en gemensam utredning kommit fram till att siffrorna i programmet inte stämde. Tvärtom visade de avslutade förhandlingarna att samtliga granskade löneutbetalningar var felaktiga.

Problemställningen i programmet var inte huruvida det över huvud taget

betalades ut någon lön från Skogsnicke AB till gästarbetarna. Den fråga B ställde i det telefonsamtal som redovisades i programmet avsåg inte en enskild utbetalning, utan var en generell fråga om från början utlovad lön som uteblev. Efter förhandlingar mellan GS-facket SLA slogs det fast att B och de andra gästarbetarna i programmet inte fått lön enligt kollektivavtalet eller enligt de löften de en gång fick i anställningserbjudandet från Skogsnicke AB.

Boende och mat

I programmet beskrev D boendet. Därefter visades bilder på exteriören av den stallbyggnad vid gården i Tavel sjö där flera av gästarbetarna hade bott och reportern sade ”Där bodde D och hans arbetskamrater, ibland upp till 15 personer, i ett utrymme vid ett stall med bara en toalett”. Denna beskrivning av boendet bekräftades av två utomstående personer som besökte huset, varav en var representant för GS-facket. Det sades ingenstans i programmet hur stort rummet var. A tillät inte reportageteamet besöka boendet. Ingen av de arbetare under säsongen 2012 som redaktionen talade med hade hört talas om att man själv kunde välja boende och mat. Tvärtom framgick det i det så kallade ackordsavtalet att mat och boende ingick i ersättningen.

Ankomst till Sverige

Det fanns inga uppgifter i programmet om när arbetarna kommit till Sverige. De kalkyler över förväntade inkomster som presenterades bygger på gästarbetarnas förhoppningar när de tackade ja till erbjudandet om jobb i Sverige i sex månader. Förseningen av ankomsten till Sverige bidrog till att gästarbetarna inte kunde tjäna de pengar som de hade hoppats på. Enligt handläggare på Migrationsverket berodde förseningen dock bland annat på brister i handläggningen från företagets sida. Till saken hör att trots att anställningserbjudandet gällde till den första november tog arbetet slut i slutet av september och de flesta fick lämna orten. Mycket tydde alltså på att arbetarna hade fått sluta betydligt tidigare om ankomsten inte hade varit försenad.

Bemötande av kritik

A intervjuades och medverkade i programmet. Han gavs tillfälle att svara på all kritik som framfördes och fick ta del av alla sina citat före sändning. Han hade då inga invändningar eller kommentarer. Det är oklart för SVT på vilket sätt hans bemötande av uppgifterna inte skulle ha redovisats korrekt i programmet.

Privatlivet

Såväl företaget Skogsnicke AB som A hade formellt sin adress i Vännäs. På denna adress fanns dock bara en brevlåda och en liten jaktstuga. A ägde dessutom en fastighet i Vännäsby. På den adressen blev reportageteamet hänvisat till gården i Tavel sjö. Samstämmiga uppgifter från anställda pekade också ut gården i Tavel sjö som basen för företaget Skogsnicke AB:s verksamhet. Det var dit gästarbetarna åkte direkt efter ankomsten till Sverige och en stor del av gästarbetarna fick också bo där. Dessutom var det Skogsnicke AB som tog ut

hyran för detta boende. När teamet besökt platsen stod företagets bilar parkerade där. H satt i styrelsen för Skogsnicke AB.

A är ägare och verkställande direktör i ett av de största företagen i skogsplanteringsbranschen. Han hade en maktställning i förhållande till sina anställda och i synnerhet till de kamerunska gästarbetare han anlitade. SVT kan inte finna att de uppgifter som fanns om honom i programmet kränkte hans privatliv på ett sätt som inte var motiverat av ett oavvisligt allmänt intresse. Det är beklagligt om anmälarna har drabbats av hot efter programmet, men SVT kan inte se att bilderna från deras fastighet väsentligt bidrog till att öka möjligheterna att identifiera H och I utöver uppgifterna om ort och ett ovanligt efternamn som de delar med A. Skylten med efternamnet på anmälarna och adressen syntes i bild under fem sekunder. Det var ingen närbild och siffran var inte fullt läslig.

Övrigt

Påståendet att en av gästarbetarnas familjeförhållande har presenterats på ett felaktigt sätt saknar grund. SVT presenterade foton under programmet som styrkte detta förhållande och utöver dessa så hade redaktionen även kopior på parets bröllopsfoto.

ANMÄLARNAS KOMMENTAR

Med anledning av SVT:s yttrande anför anmälarna i huvudsak följande, som inte redan framgår av anmälan.

Lön och anställningserbjudande

Bruttolön, ackord per planta enligt kollektivavtalet, har utbetalats och var i nivå med vad andra entreprenörer betalade sina plantörer.

Det var det anställningserbjudande som skickades in till Migrationsverket för säsongen 2011 som visades upp i programmet. Cirka tolv minuter in i programmet visade reportern upp första sidan av anställningserbjudandet utan att det var ifyllt och senare visade han en ifyllt summa på 18 500 kronor som skulle vara fast månadslön under säsongen 2012. Cirka 43 minuter in i programmet visade han upp första sidan på ett anställningserbjudande igen som nu var stämplat hos Migrationsverket den 8 februari 2012. I anställningserbjudandet som hade nått Migrationsverket den 8 februari 2012 med A:s underskrift den 15 januari 2012 var emellertid grundlönen 17 000 kronor och inte 18 500 kronor. GS-facket hade fått besked om anställningsperioden och att lönen var ackord per planta enligt kollektivavtalet.

Kompletterande lön som har utbetalats till gästarbetarna var för viss resttid samt för tid då de inte arbetade eftersom det fanns brister i tidsredovisningen.

Att arbetet tog slut i slutet av september berodde på att reportageteamet hade

tagit kontakt med facket, Holmen och SCA som stoppade fortsatt arbete. Reportern såg också till att förhandlingarna med facket stoppades och att de skulle fortsätta efter att programmet hade sänts.

Boende och mat

Vad gäller boendet i Tavelsjö så var det inte i stallet de bodde. Enligt dessa två utomstående personer som SVT refererar till bodde 15 personer på 15-20 m², alltså drygt 1 m² var, ovanpå ett stall (loft). Reportern hade fått ta del av bilder på rummet, men valde att visa en arrangerad bild. Stallet ligger fyra meter bort, har egna cementväggar och har ingen förbindelse med lägenheten. Hästarna var också ute dygnet runt.

Boendet har toalett och dusch på 10 m² och stora rummet är 87 m². Här fanns 5 sängar, 2 bäddsoffor och övriga sov mycket riktigt på madrasser och det hade de godkänt. Det var åtta till tolv personer som bodde här, inte 15. Flera av gästarbetarna handlade sin mat själva.

Bemötande av kritik

Uppdrag granskning tog ingen notis om några invändningar, klargöranden eller kommentarer, så A ansåg det meningslöst att framföra sådana.

Privatlivet

Det är inte ovanligt att företag har en postadress och en annan besöksadress. H:s och I:s fastighet var inte bas för Skogsnicke AB. Eftersom det hade bött arbetare på fastigheten så var det logiskt att bilarna kunde parkeras där. H var suppleant i styrelsen för Skogsnicke AB men var inte involverad i verksamheten.

Övrigt

Det hade lastats dubbelt så mycket plantor än vad som var tillåtet i de arrangerade och vinklade foton och inslag som SVT visade och det skulle ha inneburit att det skulle ha varit tungt för att bära och plantorna skulle ha klämts sönder och blivit förstörda.

Anmälarna hänvisar också till ett uppföljningsprogram som sändes den 13 mars 2013 och uppger att det även där förekom felaktiga uppgifter om lön- och anställningsvillkor. De hänvisar även till uppgifter som ska ha skrivits i chatten efter det programmet och uppger att även dessa var felaktiga och missvisande.

PROGRAMFÖRETAGETS TILLÄGGSYTTRANDE

SVT anför i huvudsak följande, som inte redan förts fram i ärendet.

Lön och anställningserbjudande

Bilden på anställningserbjudandet illustrerade arbetarnas förväntade månadslön. Bilden som syntes senare, cirka 44 minuter in i programmet, hade ingen koppling

till den ovan nämnda, utan var en illustration till det faktum att anmälare A erkände att han hade tagit betalt för att fylla i just den typen av blanketter som visades i bild.

När A i början av år 2012 fyllde i och skickade in ett anställningserbjudande till Migrationsverket för de berörda gästarbetarna skrev han summan 17 000 kronor i dokumentet. Detta fick gästarbetarna inte reda på.

Anmälarna skriver att bruttolön enligt kollektivavtalet utbetalades. Detta skedde efter programmets sändning och efter centrala förhandlingar mellan GS-facket och arbetsgivareorganisationen SLA.

Påståendet om att arbetet tog slut i september för att reportageteamet tog kontakter med facket och inblandade företag är felaktigt. Redaktionen fick kännedom om förhållandena hos Skogsnicke AB först under senare delen av oktober då arbetet i skogen sedan länge hade upphört. Inga kontakter togs alltså under den tid som arbetet pågick. Påståendet att SVT:s reporter såg till att förhandlingarna med facket stoppades faller på sin egen orimlighet.

Boende och mat

Det sades ingenstans i programmet att arbetarna bodde i stallet. Det talades om ett utrymme vid ett stall.

Privatlivet

Det sades ingenstans, vare sig i programmet eller i SVT:s yttrande, att anmälarnas fastighet var basen för Skogsnicke AB.

ANMÄLARNAS KOMMENTAR TILL SVT:S TILLÄGSYTTRANDE

Med anledning av SVT:s tilläggsyttrande anför anmälarna följande, som inte redan förts fram i ärendet.

Lön och anställningserbjudande

De vilseledande presentationerna av löner och boende fick stora konsekvenser då både Holmen Skog och SCA avbrutit sitt kontrakt med företaget utan att överhuvudtaget ha kontaktat företaget. Det ledde till att de som ville fortsätta att arbeta med skogsplantering 2013 blev utan arbete. Ingen annan entreprenör i området har heller velat anställa dem.

Reportern sa i programmet att A lurade och utnyttjade gästarbetarna och att det liknade ett modernt slaveri och det beskrevs i media att de har varit strandsatta här i Sverige. Ingen av arbetarna tog kontakt med kamerunska konsulatet och påtalade att de befann sig i nöd. De erbjöds också gratis resa hem av företaget, men ingen antog erbjudandet.

Reportern påstod att gästarbetare B hade berättat att han jobbade tio, tolv timmar om dagen, oftast sex dagar i veckan. Anmälarna anför att de var i kontakt med föreståndare på campingen i Älvsbyn som bekräftade att så inte var fallet. Föreståndaren sa att under en hel vecka var de hela dagarna på campingen. Föreståndaren sa vidare att han träffade dem nästan dagligen och de dagar de arbetade så var de tidigt tillbaka på campingen och att de oftast var lediga lördagar. Reportern ringde också föreståndaren och fick dessa uppgifter men valde att inte presentera dem i programmet.

I programmet sa reportern att det drogs fackavgift från gästarbetarnas löner som aldrig kom fram till skogsfacket. Detta var lögn. Önskemålet från Skogsnicke AB:s sida var att gästarbetarna skulle vara medlemmar i skogsfacket, men det protesterade gästarbetarna mot. Pengar som hade dragits på deras löner betalades tillbaka i god tid innan programmet. A berättade också för reportern under intervjun att pengarna skulle betalas tillbaka.

Reportern sa att B inte fick ihop mer än 6 000 kronor per månad. Av B:s sista lönebesked för år 2012 där ackumulerad lön står framgår att ingen fackavgift drogs. Programmet sändes den 23 januari 2013 så det fanns gott om tid för att kontrollera fakta.

Reportern påstod att A anställde och utnyttjade papperslösa. Anmälarna hade kontakt med Migrationsverket och enligt en enhetschef där var det möjligt att vistas och även arbeta i Sverige så länge ett ärende var under utredning. Både svenska och kamerunska arbetare hade samma lön.

Boende och mat

I programmet påstod B om boendet på Älvsbyns camping att de bodde nio personer med en toalett och dusch och att övervakningen var för chefen och att de inte fick vara där. Reportern fick tittarna att tro att det var A som bodde där, men det var deras förman, en kamerunier. A bodde aldrig där. Gemensamma duschar och toaletter fanns i närheten.

PROGRAMFÖRETAGETS ANDRA TILLÄGGSYTTRANDE

SVT anför i huvudsak följande, som inte redan förts fram i ärendet.

Lön och anställningserbjudande

Det framgick i programmet att uppgifterna om B:s arbetstider och lön kom från honom själv. Det är naturligt att förutsätta att han talade om den lön han fick i sin hand, alltså nettolönen, vilket gjorde att uppgiften inte stod i motsättning till det lönebesked för hela perioden som anmälarna bifogat. I sammanhanget är det också viktigt att konstatera att B efter den centrala förhandlingen fick 16 293 kronor brutto retroaktiv ersättning. Där slogs det alltså fast att Skogsnicke AB hade betalat ut för lite till honom.

Enligt anmälarna hade de pengar som dragits av på lönen för fackavgifter betalats tillbaka i god tid före programmet. Detta stämmer inte med de uppgifter som redaktionen fick från arbetarna själva.

Anmälarna uppger att det fanns förfalskade dokument i reportaget. Detta är fel. Det talades heller inte om slavlöner. Däremot jämförde intervjuade arbetare och anhöriga från Kamerun förhållandena med slavarbete.

AKTUELLA BESTÄMMELSER

SVT ska bedriva programverksamheten opartiskt och sakligt samt med beaktande av att en vidsträckt yttrande- och informationsfrihet ska råda i televisionen (5 § i sändningstillståndet).

Kravet på saklighet innebär främst att uppgifter som är av betydelse för framställningen ska vara korrekta och att framställningen inte får vara vilseledande, till exempel genom att väsentliga uppgifter utelämnas. SVT ska före sändning av program så noggrant som omständigheterna medger kontrollera sakuppgifter i programmet (5 § andra stycket i sändningstillståndet).

Kraven på opartiskhet och saklighet tillämpas enligt granskningsnämndens praxis i princip fullt ut på programledare, reportrar och andra som genom sin ställning i ett program kan uppfattas som företrädare för programföretaget. Med hänsyn till den vidsträckta yttrandefriheten kan kraven ställas lägre i fråga om intervjuade, debattdeltagare och andra så kallade tillfälliga medverkande. Om allvarlig kritik riktas mot en klart utpekad part ska dock den kritiserade få bemöta eller kommentera kritiken. Som regel ska detta ske i samma program eller inslag.

Av betydelse för bedömningen är också bestämmelsen om att SVT ska stimulera till debatt, kommentera och belysa händelser och skeenden samt granska myndigheter, organisationer och företag som har inflytande på beslut som rör medborgarna (9 § i sändningstillståndet). Denna skyldighet innebär enligt nämndens praxis att ett program eller inslag kan ha en kritisk infallsvinkel utan att strida mot kravet på opartiskhet.

SVT ska respektera den enskildes privatliv i programverksamheten om inte ett oavvisligt allmänt intresse kräver annat. Bestämmelsen är avsedd att ge skydd för den personliga integriteten. Den tillämpas även i fall med namnpublicering vid brott eller misstanke om brott (6 § i sändningstillståndet).

GRANSKNINGSNÄMNDENS BEDÖMNING

Granskningsnämndens uppgift är att övervaka innehållet i sända program i förhållande till bestämmelserna i radio- och tv-lagen och sändningstillståndet. Dessa bestämmelser är inte tillämpliga på textinformation på programföretagets webbplats och det ingår inte heller i nämndens uppgift att pröva omständigheter kring tillkomsten av ett program. Anmälarnas kritik lämnas därför utan åtgärd i dessa avseenden.

I det följande gör nämnden en bedömning av innehållet i det granskade programmet.

Opartiskhet

Enligt nämndens mening är det väl förenligt med SVT:s granskningsskyldighet enligt sändningstillståndet att undersöka arbetsvillkoren för gästarbetare i Sverige. Att programmet hade en kritisk infallsvinkel strider därför inte i sig mot kravet på opartiskhet.

Anmälare A som medverkade i programmet fick tillfälle att bemöta den kritik som riktades mot hans näringsverksamhet och honom i egenskap av ägare och vd för Skogsnicke AB. Programmet strider därför inte heller på den grunden mot opartiskhetskravet.

Saklighet

Vad gäller uppgifter kopplade till anställningserbjudanden så konstaterar nämnden att fokus i programmet låg på att de kamerunska gästarbetarna möttes av andra arbets- och lönevillkor än vad de först hade tagit ställning till. Nämnden konstaterar dessutom att anställningsavtalet hade andra villkor än anställningserbjudandena för såväl år 2011 som för 2012. Därmed kan nämnden inte finna att det är av avgörande betydelse vilket av de två omtvistade anställningserbjudandena som presenterades i programmet. Vad anmälarna tar upp om otydligheten i detta avseende medför inte att programmet strider mot kravet på saklighet.

Enligt granskningsnämndens mening var informationen om att beloppet 22,88 öre per planta utgjorde ett nettobelopp otydlig i programmet. Nämnden kan dock inte finna att detta medför att programmet strider mot kravet på saklighet.

Telefonsamtalet mellan anmälare A och gästarbetare B får enligt nämndens uppfattning anses visa på den kontakt som A hade med gästarbetarna om utlovade löner. Vad anmälarna anfört om att programmet utelämnade information om en enskild utbetalning i oktober innebär därför inte att kravet på saklighet har åsidosatts.

Av programmet och av uppgifter i ärendet framgår att uppgifter om boende- och matförhållandena samt påståenden om slavliknande förhållanden, kom från

gästarbetare eller anhöriga som är sådana tillfälliga medverkande för vilka kraven på saklighet ställs lägre än på företrädare för programföretaget. Nämnden kan inte finna att beskrivningen medför att programmet strider mot kravet på saklighet i SVT:s sändningstillstånd.

Övriga invändningar som anmälarna har fört fram medför inte heller att programmet strider mot kraven på opartiskhet och saklighet i SVT:s sändningstillstånd.

Respekt för privatlivet

Nämnden konstaterar att programmet i hög grad fokuserade på A och hans näringsverksamhet. A intervjuades och visades med namn och bild. Nämnden anser vidare att programmet innebar ett intrång i A:s personliga integritet. De uppgifter som lämnades om honom hade dock en koppling till hans yrkesverksamhet, som var föremål för granskning i programmet. Nämnden anser därför att programmet inte strider mot bestämmelsen om respekt för privatlivet.

Nämnden kan inte finna att de uppgifter som lämnades om H och I var av intrångskaraktär. Förekomsten av namn- och adressskylten medför därför inte att programmet strider mot bestämmelsen om respekt mot privatlivet.

Detta beslut har fattats av Henrik Jermsten, K-G Bergström, Elisabet Bäck, Ingrid Carlberg, Maria Edström, Leif Hedman och Jan Holmberg efter föredragning av Rima Haro.

På granskningsnämndens vägnar

Henrik Jermsten

Rima Haro